

אמו החדשה של פטרי

מאת אליעזר ברזלי

העינים השמיות העצובות הגדולות כאלו נחצבו מאבני-אש. כשנגע בהן זרם של סקרנות הראיה, ניתזו מהן זיקי-אש של החפץ והבינה. פנים חררי שי יסורים של שתיל-אדם. מהחיהרון הקריאולי, השפתים הדקות והאף הכי פוף של ילד זה אפשר היה לצייר תמונה, כי בעינים כאלו ובעור-פנים קריאולי כזה נולדו מיליונים רבים של ילדים יהודים באלפי שנים בעבר ובאלפי השנים הבאות עור ייולדו כאי-לה, מי יודע כמה מיליונים. בבניה המיסתורית של מוחו בן החמש וחצי הוא מסתכל מסביב וקולט את מה שמובן לו. אך הרבה דברים אינם מובנים לו עלי אדמות. ועתה, כשי הוא נמצא רק יומיים בארץ ישראל, בקיבוץ, וכולו ספוג רשמים נפלאים, שלא עיכל אותם עדיין, כיצד יוכל להבין מה ששואלים אותו? האשה הטובה הזאת שרק היא יודעת לדבר בלשוננו, בין כל ההמון הגדול המתקבץ מסביבו, שואלת אולי זו הפעם הרביעית:

— מה שמך בני?

— ולו אין תשובה, רק אחת:

— פטי.

לשוא מסבירה האשה, שאין זה שם. באותה ארץ רחוקה, שמשם הביא אותו לכאן, אמרו לו רק כך: פטי. והוא זוכר, שהאשה הזאת שם, שהיתה שמה, טובת-לב ושריח חלב גוף הרי מנה, שלחה אותו לא אחת, עם אחי-דה אל החורשה הקטנה שבקצה השדה המוריק, מפני שדרך הכפר עברו חילים והוא היה צריך לפחד מהם. במקרים כאלה הסתירה אותו הודדה הצעירה בין קפולי שולתה ובלבו הייתה אימה גדולה... הוא פחד מאד, אם כי לא ידע, ממה הוא מפחד...

במקרים רבים כאלה החזירוהו רק כעבור שעות לבית, בו גרו רק נשים. שם היתה ארץ כזאת, שממנה הגב רים — המתהלכים פה באופן כליכך טבעי — נעלמו... הסתתרו, פטי, כי גם אותך יקחו הבושים, כמו שלקחו את יתר הברברים... — כך אמרו לו... ורק כך: פטי... וכשנשיה הבית נאנחו עם השכנות על מר גורלו, הוא שמע לעתים קרובות, כשהן אומרות זו לזו, כי... הבושים לקחו את אביו ואת אמו של פטי...

פטי משחק עכשיו בחול ליד בית הילדים ומחכה לאשה זו, שתהיה אמו החדשה... כך אמרו לו... כי רק היא לבדה יודעת צרפתית וקובץ... הוא יושב עוקב אחרי יתר הילדים, המשי-חקים זה עם זה, או עם הוריהם. במעמקים המעורפלים מתחת להכרתו נדמה לו לראות איזו תמונה נשכחת, בה הוא רואה הרבה ילדים מסביבו, שידע גם לדבר אתם בלשונם... הא-מא החדשה אמרה לו, שגם הוא יש-חק עם הילדים כעבור כמה שבועות, לאחר שילמד לדבר עברית...

פטי רואה פתאום איזו בריה מפ-חידה ובאופן אינסטינקטיבי הוא מחפש מחסה ליד הקיר. זהו חיל ומחהייל צריך לפחד, כך הוא למד. רעד הבכי צובר בשפתותיו, כשמזדקרת פתאום תמייה בקרבו מדוע אין יתר הילדים נפחדים? הלא הם חוזרים אחרי הח-ייל, שמחים לקראתו ומדברים אליו

כולם בבת אחת. ושוב הוא מרים את אחד מהם באויר והוא מביט אל הילד למעלה והילד מביט וצוחק אליו למ-טה בצחוק מאושר. פטי מתקרב מוק-ם ויגש עד סמוך לחייל... הגה הוא עומד לידו... אכן הוא יודע להסביר לעצמו, כיצד ומשום מה, אך הוא מחליק בכך ידו על האריג הגס של מכנסי החייל. החייל נושא אליו את עיניו בגבהות של גדולים ומפור גם עליו מצחוקו. הוא גם אומר משהו, שאין פטי מבין, רק מרגיש: הוא שואל אותו אם גם הוא רוצה?...

ואין קץ לאושרו של פטי, כששתי הידים הכבירות של האיש הגדול מרי-מות אותו למרומים. עיניו נקשרות במבטו הצוחק של החייל... אין הוא צוחק בקול, אלא בחיוך מהורהר ור-ציני... ובהיותו למעלה, תועות עיניו היוקדות-השחורות למרחקים ושוב עי-נה בקרבו איזה מראה מעורפל... מש-הו מוזר ובלתי מובן.

שוב עומדת שם גם האמא הח-דשה... היא אומרת משהו לחייל וה-משיב לה. אין הוא מבין את דיבר-ים, אך הוא יודע, שעליו הם מדב-רים. החייל מוריד אותו לארץ כשהוא תוהה בתמהון. יחד עם האמא החדשה הם מתכופפים אליו. והוא שומע את שאלתו של החייל, כאילו בא הקול מאחורי ערפל:

— רעדסטו יידיש?

משהו זע בקרבו והוא מציית כאי-לו לפקודה פנימית, כשהוא עונה:

— יא...

אך יותר מזה אין הוא יודע לומר; רק את המלה האחת הזאת. אס-כי מיד מתקבץ מסביבו המון רב של אנ-שים נרגשים, מלאי גיל ורעדה. כל אחד מנסה לדובבו, אך אין הוא תו-פס מלה. רק אותה המלה האחת הוא יודע: יא... ורק כשהחייל שואל או-תו...

האמא החדשה לוחצת אותו לבסוף אל לבה ונושאת אותו לחדר הקטן, שם הוא משחק עם ילדה קטנה. היל-דה אומרת לו "כסא" והוא כבר יודע מה זה ומשנן לו את המלה... זהו משחק חדש, יפה ומושך, המענין או-תו ברצינות... הוא יודע, שהוא לומד שפה חדשה... אך תוך כדי כך מעסיק את דמיונו החייל, שהרים אותו בא-ויר... המשחק החדש מעייף אותו לאט-לאט. הוא נעשה מהורהר ואי-מנוחה משתלטת עליו. בכי מתפרץ מקרבו. לשוא חוקרת אותו האמא החדשה לסיבת הבכי... אין הוא יודע את הסי-בה... הוא מתיפח... היה רוצה לצאת מבין הכתלים... היה רוצה להשאר לבד. הוא משרך דרכו לעבר בית הי-לדים... האמא החדשה עוקבת אחריו מרחוק... נגבו אל הקיר הוא מתישב על החול. השמש השוקעת מנשקת את החול לפניו. עפעפיו נעשו כבדים. ותוך כדי תשוקה למטה החובקת בורועות החלום, הוא שוב רואה תמונה בצעיף של ערפל...

ילד ועירון עומד בקרן הרחוב ובוכה. ילד בן שתיים. הילד הזה היה הוא, בלי כל ספק... היה זה בעיר גור-לה מאד... הרבה-הרבה מכוניות וחש-מליות דהרו ברחוב... והוא תעה...

רצה ללכת הביתה, לרחוב שקט אחד, ששם גרו אבא ואמא ועוד שני אחים... הוא עמד בפנת הרחוב ובכה... ילד קטן ומיסכן, שתעה ולא מצא את הדרך לביתו. ואז... כן... או ניגש אליו שוטר. השוטר צחק והרים אותו באויר... ושאל אותו משהו בלשון זרה... וכשי הוא המשיך לבכות מבלי לענות לו, שאל אותו שוב: -- רעדסטו יידיש?

יהודה גנובר

סתו 1947.

מאיר היה שרוע על גבי המיטה, כשרגליו פשוקות, סיגריה עגלגלה תקו-עה בוותית פיו ועשנה מתמר אל-על. לידו על כסא צולע חסר משענת ישב אהרלה "רויטר", כשהוא מסתכל במבט חולם בפינג'ן המהביל על גבי פתיליה קטנה.

כזו היתה התמונה, כשנכנסתי אנכי עבדכם לחדר הקטן. נעמדתי על יד הדלת ונשמתי נשימה עמוקה, כדי לקלוט את הריח המתקתק של הקפה, המרחף בחלל החדרון. השניים היפנו אלי מבטים חסרי הבעה ושקעו שנית בחלומותיהם.

*

מאיר היה מפקד מחלקה פלמ"חית ש"שרצה" באחד הקיבוצים בעמק חפר. אהרלה האדום, או בכינויו "רויטר", שימש כעוררו וכאחד המ"כ במחלקה. אנכי עבדכם הייתי סתם פקק או במלים אחרות — טוראי פשוט. באותו זמן יצאה המחלקה להשתלמות באחד המח-נות בסביבה, ובמקום נשאר שני "הלוו-י"תנים" ואני, שהשתמטתי מהאמזנים בגלל "רגל נקועה". כרגיל בהודמנויות כאלה מתיישבים ליד הפינג'ן ומספרים ציבואטים, אבל משניים כאלה, כמו מאיר והרויטר, לא תוציא אפילו רעד ציבואט ולו גם הית אשמדאי בכבודו ובעצמו. לכן לא התפלאתי למצוא את השניים ב"פווה" כזו וידעתי, כי הערב אבזר.

התיישבתי בפינת המיטה, כשאני משתדל לא להפריע את דממת הקודש בחדר. בינתיים רתח הקפה ואהרלה החל מווג לספלים בפולחן מלא חשיבות ובז-הירות לבל תשפך סיפה מהגזול היקר על הארץ. גמענו מן הספלים בלי קול, וחזרנו לחלום כל אחד את חלומותיו. "לכל השדים והרוחות", פרץ לפתע מאיר, "אפשר להשתגע משעמום".

"באמת אפשר" אישר אהרלה "רוי-טר".

"באמת", נהמתי גם אני. מחצית השעה עברה בשקט. "לכל השדים והרוחות, צריך לע-שות משהו", פרץ מאיר שנית. "באמת צריך לעשות", אישר אהרלה "רויטר".

"באמת צריך", ליחשתי גם אני. ושוב עברה מחצית השעה בשקט.

"לכל השדים והרוחות, יש לי רעיון", פרץ מאיר בשלישית, קפץ מעל גבי מיטתו והחל מסתובב בחדרון הלךך ושוב כשמצחו קמוט — סימן לריכוז מחשבתו. "גוי נשמע כבר", לא יכולתי

— יא — ענה. והשוטר שאל אותו שוב: — מה שמך? — והוא ענה, כשי-הוא ממרר בככי: — שלמה מושקוביץ... רחוב ארוק... פטי נודעוץ ונרעד. האמא החדשה עמדה בפניו. — אתה רוצה לישון, בני? — וכתשובה לכך מתפרץ מקרבו בכי גדול וכשכל גופו רועד וחזוהו הקטן עולה ויורד מעלה-מטה בצחוק ובכי, הוא קורא: — שלמה מוסקוביץ... זהו שמי, שלמה מוסקוביץ...

מוקדש למאיר טפר ז"ל

להתאפק יותר. "סתום את פיך", סנט בי ה"רויטר". בינתיים גמר מאיר את טיולו המסחרר ושכב שנית במטתו. הפעם פרץ אהרלה שהיה מתוח כגומי ולא יכול עוד להתאפק: "רבנך, מאיר, מה הרעיון?" תוך כדי שכיבה פלט מאיר בחשיבות:

"יש לי תכנית כיצד לרכוש עוד הלילה אופנוע הגון".

"סוף סוף לא נשתעמם הערב", פרצתי בקריאת שמחה.

"מי שאל אותך?", שאג כלפי אהרלה "רויטר". התכווצתי בפינתי ושמתי מחסום לפי. ומאיר המשיך: "לפני שבוע סיירתי עם אחת הכייתות בכביש ואדי ערה במטרה לעקוב אחרי התחבורה הערבית. ראיתי מספר רב של אופנועים על הכביש, כנראה, קש-רים של הלגיון. בהתאם לתכנית נצי-טייד שלושתנו בנשק, ניגש לכביש ואדי ערה שמוך לחצות לילה, נחכה לאחד הרוכבים ו...יש לנו אופנוע".

מלאי התלהבות מן התכנית הנועזת החילונו לעטוף בהכנות.

השעה 22.00. רבע ירח מציץ מבעד לקרע העננים. בינות השדות צועדים שלושה צללים: ראשון מאיר המ"כ, כשי"טומי" צמוד לכתפו ופיו מעלה גירה. שני אהרלה "רויטר" המ"כ, כשידו האחת אחוזת ב"ססן" ושניה תקועה עמוק בתוך כיס מכנסיו. ואח-רון אחרון חביב — אנכי עבדכם, כשרובה ארוך קנה ביד ושתי תגורות כדורים צלובות על חזי. סמוך לחצות הגענו למקום הפעולה. הירח נחבא מאחורי העננים, ולפנינו במרחק קטן הלבין הכביש הידוע — כביש ואדי ערה. נערכנו שלושתנו לפי כל כללי האיטרטגיה הקרבית. שכבנו בתוך הקוצים, עצמחו בשפע בציד הכביש, וחכינו לקרבן. הכביש היה ריק ועווב כאילו כל-ירכב אינם קיימים במציאות.

"גוי, מאיר, איפה האופנוע שלך?", לחש אהרלה בשנינו, "מוטב שנחזור". "לא, בשום אופן לא נחזור", השיב מאיר בקול רועד מבעט. מילא, אם צריך לשכב נשכב. ש"ש"י, לחש אהרלה. בתוך דממת הלילה נשמעה זמרה ערבית ולקראתנו על הכביש הלך קול: "יה חביבתי, יה שופתי, יה סיתי, יה אחותי — גרבי לה, לה, לה".

"שהשך יקח אותנו, הרי זה ערבי על חמור", לחש מאיר, "אבל מה הוא עושה כאן באמצע הלילה?"... בטרם

(המשך בעמוד 12)

